

**OKRĘGOWA KOMISJA EGZAMINACYJNA
W GDAŃSKU**

**Sprawozdanie z egzaminu
maturalnego z historii
przeprowadzonego w województwie
pomorskim
w roku szkolnym 2013/2014**

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku

ul. Na Stoku 49, 80-874 Gdańsk
tel. 58 320 55 90, fax 58 520 55 91
e-mail: oke@gda.pl
www.oke.gda.pl

Centralna Komisja Egzaminacyjna

ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa
tel. 022 536 65 00, fax 022 536 65 04
e-mail: ckesekr@cke.edu.pl
www.cke.edu.pl

Poziom podstawowy

1. Opis arkusza

Arkusz egzaminacyjny z historii na poziomie podstawowym składał się z 37 zadań, w tym były zadania złożone, w których poszczególne części sprawdzały różne umiejętności określone w standardach wymagań egzaminacyjnych dla poziomu podstawowego. Zadania otwarte i zamknięte uwzględniały historię polityczną, historię społeczno-gospodarczą oraz historię kultury na przestrzeni wszystkich epok historycznych od starożytności poprzez średniowiecze, czasy nowożytne, wiek XIX aż do końca XX wieku. W arkuszu wykorzystano różnorodne źródła wiedzy historycznej.

Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań w arkuszu egzaminacyjnym zdający mógł uzyskać maksymalnie 100 punktów.

2. Dane dotyczące populacji zdających

Tabela 1. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym

Liczba zdających		717
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu w wersji standardowej	z liceów ogólnokształcących	620
	z liceów profilowanych	1
	z techników	95
	z liceów uzupełniających	0
	z techników uzupełniających	1
	ze szkół publicznych	675
	ze szkół niepublicznych	42
	ze szkół na wsi	13
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	94
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	343
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	267
	kobiety	379
	mężczyźni	338

Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

Tabela 2. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach w wersji dostosowanej	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	1
	słabowidzący	1
	niewidomi	0
	słabosłyszący	1
	nieślyszący	0
	Ogółem	3

Do egzaminu przystąpili również absolwenci z lat ubiegłych, którzy dotychczas nie uzyskali świadectwa dojrzałości, oraz tacy, którzy uzyskali świadectwo dojrzałości we wcześniejszych latach, a w maju 2014 r. przystąpili ponownie do egzaminu maturalnego w celu podwyższenia wyniku egzaminacyjnego albo uzyskania wyniku z historii, jako nowego przedmiotu dodatkowego.

3. Przebieg egzaminu

Tabela 3. Informacje dotyczące przebiegu egzaminu

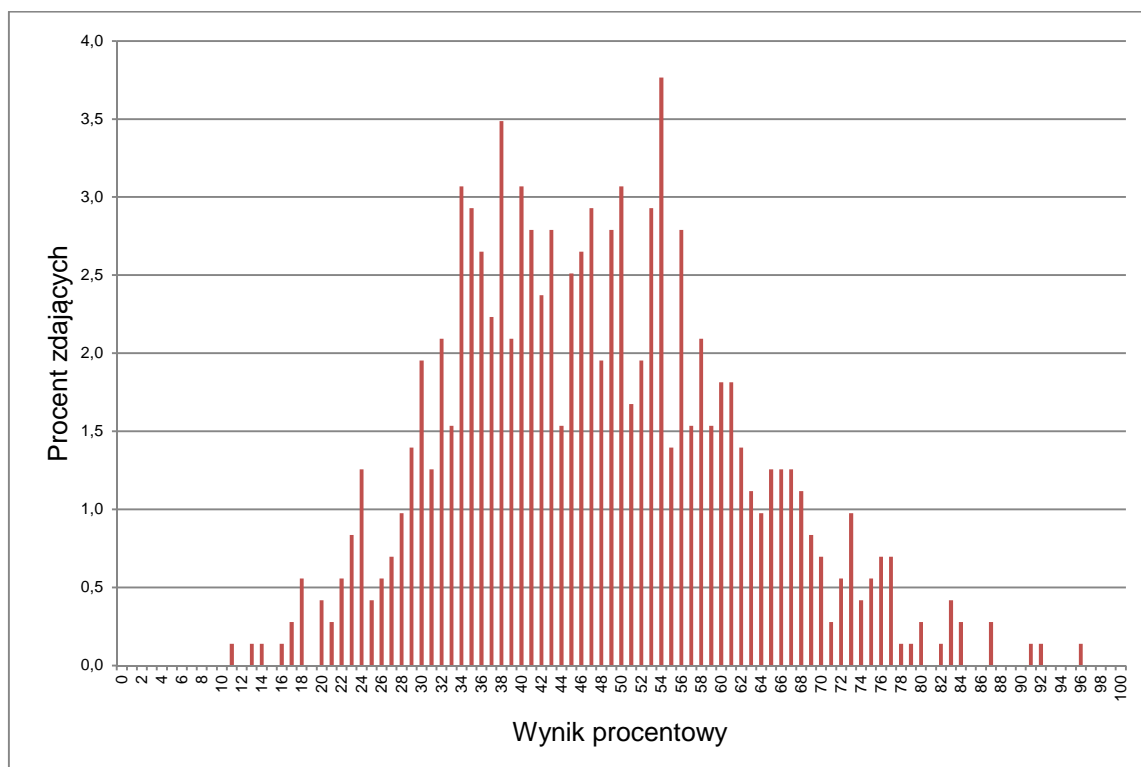
Termin egzaminu		20 maja 2014 r.	
Czas trwania egzaminu dla arkusza standardowego		120 minut	
Liczba szkół		146	
Liczba zespołów egzaminatorów*		1	
Liczba egzaminatorów*		20	
Liczba obserwatorów ¹ (§ 143)		1	
Liczba unieważnień ¹	w przypadku:		
	§ 99 ust.1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
		wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	0
		zakłócenia przez zdającego prawidłowego przebiegu części egzaminu w sposób utrudniający pracę pozostałym zdającym	0
	§ 99 ust.2	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
§ 146 ust. 3	stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu	0	
Liczba wglądów ¹ (§ 107)		1	

*Dane dotyczą obu poziomów egzaminu (podstawowego i rozszerzonego) łącznie.

¹ Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, ze zm.)

4. Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

Wykres 1. Rozkład wyników zdających

Tabela 4. Wyniki zdających – parametry statystyczne

Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
717	11	96	47	54	47	14

Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

Poziom wykonania zadań

Tabela 5. Poziom wykonania zadań

Nr zad.	Obszar standardów	Sprawdzana umiejętność	Poziom wykonania zadania (%)
1.	Korzystanie z informacji	Rozpoznanie charakterystycznych cech cywilizacji starożytnych.	75
2a	Tworzenie informacji	Wyciąganie wniosków wynikających z porównania.	41
2b	Korzystanie z informacji	Odczytanie informacji z tekstu.	84
2c	Wiadomości i rozumienie	Znajomość zasady organizacji społeczeństwa egipskiego.	53
3.	Korzystanie z informacji	Uporządkowanie chronologiczne wydarzeń historycznych ze starożytności.	55
4a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu.	79
4b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość korzeni kultury i języka polskiego.	24
5a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu.	8
5b	Korzystanie z informacji	Wskazanie następstw wzniesienia określonych budowli w starożytnym Rzymie.	71
6a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu.	16
6b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość dokonań cesarzy rzymskich.	54
7.	Korzystanie z informacji	Wyszukanie informacji zawartych w treści mapy.	82
8.	Wiadomości i rozumienie	Znajomość wydarzeń z historii średniowiecza.	47
9a	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie skutków zjawiska.	36
9b	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu – rozpoznanie postaci.	48
10a	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie przyczyn zjawiska.	45
10b	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	51
11.	Wiadomości i rozumienie	Znajomość struktury społeczeństwa miast średniowiecznych.	29
12a	Korzystanie z informacji	Zestawienie informacji ze źródeł.	74
12b	Korzystanie z informacji	Wybieranie informacji wyjaśniających problem.	70
13a	Tworzenie informacji	Porównanie opinii autorów źródeł o postaci.	92
13b	Korzystanie z informacji	Wskazanie przyczyn różnej oceny postaci króla.	66
13c	Tworzenie informacji	Krytyczna analiza źródeł – ocena prawdziwości sformułowań.	74
14.	Korzystanie z informacji	Wskazanie przyczyn zmian demograficznych.	54
15.	Wiadomości i rozumienie	Znajomość faktów ze średniowiecza.	64

16a	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie przyczyn postawy autora źródła.	79
16b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość konsekwencji wydarzenia.	61
17.	Tworzenie informacji	Interpretacja źródła ikonograficznego – wyjaśnienie wymowy przekazu ikonicznego.	29
18a	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie przyczyn zjawiska.	29
18b	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	56
19a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu.	52
19b	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	66
20a	Korzystanie z informacji	Odczytanie informacji z tekstu.	79
20b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość biografii (działalności) postaci historycznych.	14
21a	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie przyczyn decyzji władcy.	27
21b	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	67
22a	Korzystanie z informacji	Umieszczenie wydarzeń w czasie.	80
22b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość funkcji budowli historycznych.	42
22c	Korzystanie z informacji	Wyszukanie informacji w tekście.	57
23a	Korzystanie z informacji	Umiejscowienie wydarzeń w przestrzeni.	39
23b	Korzystanie z informacji	Wskazanie możliwych skutków inwestycji.	46
24a	Tworzenie informacji	Rozpoznanie wydarzenia i uzasadnienie odpowiedzi.	35
24b	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	45
25a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu.	35
25b	Korzystanie z informacji	Odczytanie informacji z tekstu.	47
26a	Wiadomości i rozumienie	Znajomość dokonań twórców polskich z XIX wieku.	17
26b	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie przyczyn zjawiska.	57
27a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu – podanie nazwy polityki władz.	12
27b	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie skutków polityki.	9
28.	Tworzenie informacji	Uzasadnienie tezy zawartej w tekście.	56
29.	Korzystanie z informacji	Uporządkowanie chronologiczne wydarzeń historycznych z XIX wieku.	26
30a	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	26
30b	Korzystanie z informacji	Wskazanie celu działań.	41
30c	Korzystanie z informacji	Odczytanie informacji z tekstu.	78

30d	Korzystanie z informacji	Wybranie informacji z tekstu w celu wyjaśnienia problemu.	41
30e	Korzystanie z informacji	Odczytanie informacji z tekstu.	73
31a	Korzystanie z informacji	Rozpoznanie stylu w sztuce użytkowej.	22
31b	Korzystanie z informacji	Wskazanie cech charakterystycznych stylu.	10
32a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu.	25
32b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość nazw aktów prawnych.	27
32c	Wiadomości i rozumienie	Znajomość faktów związanych z przewrotem majowym.	25
33.	Tworzenie informacji	Interpretacja źródła ikonograficznego – wyjaśnienie propagandowego celu przekazu ikonicznego.	35
34a	Korzystanie z informacji	Umieszczenie wydarzeń historycznych w przestrzeni.	55
34b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość polityków XX wieku.	29
34c	Wiadomości i rozumienie	Znajomość terminów związanych z historią gospodarczą XX wieku.	49
34d	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	34
35a	Korzystanie z informacji	Umieszczenie w czasie wydarzeń historycznych.	48
35b	Korzystanie z informacji	Wybranie z tekstu informacji wyjaśniających problem.	15
35c	Wiadomości i rozumienie	Znajomość biografii polityków XX wieku.	19
35d	Korzystanie z informacji	Umieszczenie wydarzenia historycznego w przestrzeni.	60
36a	Tworzenie informacji	Porównania danych statystycznych i sformułowanie wniosku.	53
36b	Korzystanie z informacji	Określanie najważniejszej przyczyny trendu w gospodarce wymienionych państw.	28
37.	Wiadomości i rozumienie	Znajomość dokonań wybitnych przedstawicieli Kościoła katolickiego.	65

Poziom rozszerzony

1. Opis arkusza

Arkusz egzaminacyjny z historii na poziomie rozszerzonym składał się z trzech części.

Część I to test sprawdzający wiadomości i umiejętności określone w standardach wymagań egzaminacyjnych z historii, głównie dla poziomu podstawowego. Zadania otwarte i zamknięte uwzględniały historię polityczną, historię społeczno-gospodarczą oraz historię kultury na przestrzeni wszystkich epok historycznych od starożytności poprzez średniowiecze, czasy nowożytne, wiek XIX aż do końca XX wieku.

Część II i część III zatytułowano *Spoleczeństwa wobec najeźdźców, okupantów i zaborców od starożytności do XX wieku*.

Wszystkie zadania sprawdzały wiadomości i umiejętności opisane w standardach dla poziomu rozszerzonego. Zdający wykonywał polecenia do zamieszczonych w arkuszu źródeł wiedzy historycznej i pisał wypracowanie na jeden z dwóch tematów:

Temat 1. *Bić się czy nie bić?* Scharakteryzuj i oceń postawy Polaków wobec zaborców w XIX wieku.

Temat 2. *Przystosowanie czy opór?* Scharakteryzuj i oceń postawy Polaków wobec władzy komunistycznej w latach 1945 – 1956.

Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań w arkuszu egzaminacyjnym zdający mógł uzyskać maksymalnie 50 punktów, w tym za część I arkusza – 20 punktów, za część II – 10 punktów i za część III – 20 punktów.

2. Dane dotyczące populacji zdających

Tabela 1. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym

Liczba zdających		352
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu w wersji standardowej	z liceów ogólnokształcących	335
	z liceów profilowanych	1
	z techników	16
	z liceów uzupełniających	0
	z techników uzupełniających	0
	ze szkół publicznych	331
	ze szkół niepublicznych	21
	ze szkół na wsi	9
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	15
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	128
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	200
	kobiety	173
	mężczyźni	179

Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

Z egzaminu zwolniono 5 osób – laureatów i finalistów Ogólnopolskiej Olimpiady Historycznej.

Tabela 2. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach w wersji dostosowanej	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	1
	słabowidzący	1
	niewidomi	0
	słabosłyszący	0
	niesłyszący	0
	Ogółem	2

Do egzaminu przystąpili również absolwenci z lat ubiegłych, którzy w maju 2014 r. przystąpili ponownie do egzaminu maturalnego w celu podwyższenia wyniku egzaminacyjnego albo uzyskania wyniku z historii, jako nowego przedmiotu dodatkowego.

3. Przebieg egzaminu

Tabela 3. Informacje dotyczące przebiegu egzaminu

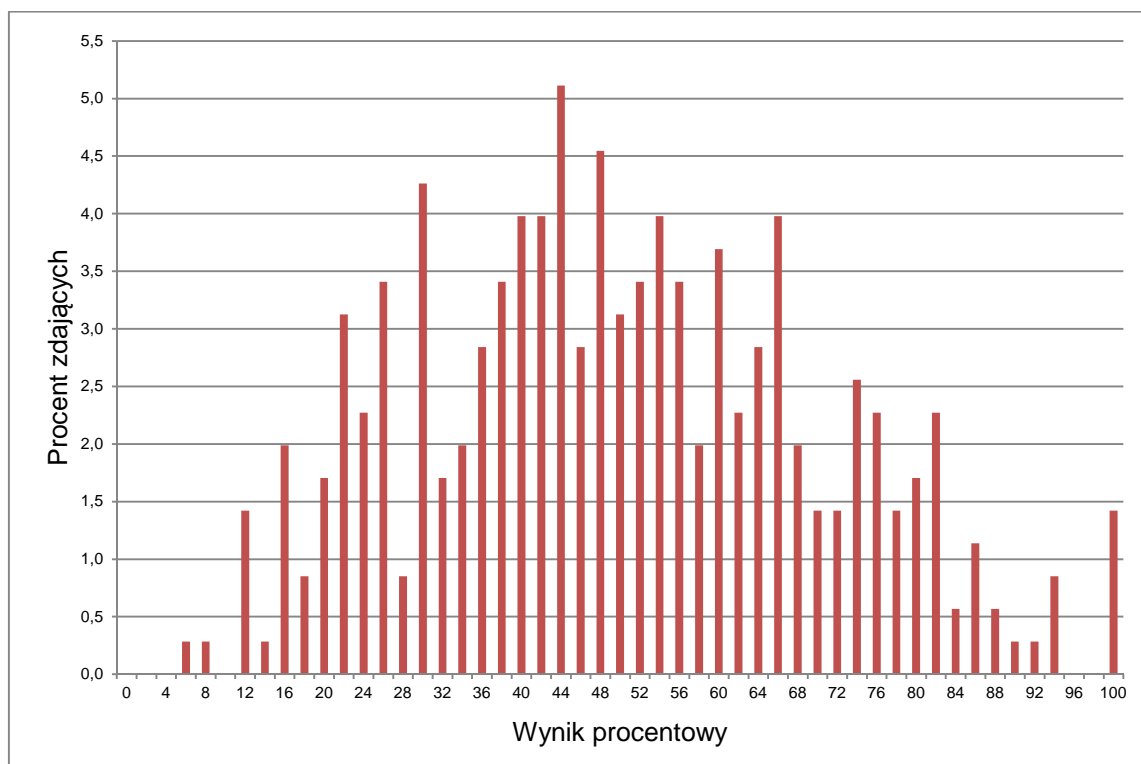
Termin egzaminu		20 maja 2014 r.	
Czas trwania egzaminu dla arkusza standardowego		180 minut	
Liczba szkół		84	
Liczba zespołów egzaminatorów*		1	
Liczba egzaminatorów*		20	
Liczba obserwatorów ¹ (§ 143)		1	
Liczba unieważnień ¹	w przypadku:		
	§ 99 ust. 1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
		wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	0
		zakłócenia przez zdającego prawidłowego przebiegu części egzaminu w sposób utrudniający pracę pozostałym zdającym	0
	§ 99 ust. 2	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
§ 146 ust. 3	stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu	0	
Liczba wglądów ¹ (§ 107)		7	

*Dane dotyczą obu poziomów egzaminu (podstawowego i rozszerzonego) łącznie.

¹ Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, ze zm.)

4. Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

Wykres 2. Rozkład wyników zdających

Tabela 4. Wyniki zdających – parametry statystyczne

Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
352	6	100	48	44	50	20

Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

Poziom wykonania zadań

Tabela 5. Poziom wykonania zadań

Nr zad.	Obszar standardów	Sprawdzana umiejętność	Poziom wykonania zadania (%)
1.	Korzystanie z informacji	Korzystanie ze źródła kartograficznego – rozpoznanie starożytnego miasta i uzasadnienie odpowiedzi.	62
2.	Tworzenie informacji	Porównanie zjawisk społecznych w dwóch epokach.	86
3.	Korzystanie z informacji	Wykorzystanie informacji do wyjaśnienia zjawiska.	42
4.	Korzystanie z informacji	Wyszukanie i interpretacja informacji zawartych w przekazie ikonograficznym.	58
5.	Wiadomości i rozumienie	Znajomość czasu panowania władców.	64
6.	Korzystanie z informacji	Analiza różnorodnych źródeł zgodnie z wymogami warsztatu historycznego w celu wyjaśnienia problemu.	65
7.	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z mapy.	40
8.	Korzystanie z informacji	Korzystanie ze źródła genealogicznego.	98
9.	Tworzenie informacji	Sformułowanie oceny polityki Napoleona zawartej w źródle i uzasadnienie odpowiedzi.	84
10.	Korzystanie z informacji	Uogólnianie informacji w celu rozpoznania ugrupowania politycznego i dobór argumentów uzasadniających odpowiedź.	49
11a	Korzystanie z informacji	Odczytanie informacji ze źródła statystycznego.	79
11b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość przyczyn zjawiska gospodarczego.	65
12.	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji w celu rozpoznania wydarzenia i określenia postawy autora źródła.	67
13.	Korzystanie z informacji	Analiza różnorodnych źródeł zgodnie z wymogami warsztatu historycznego w celu wyjaśnienia problemu.	47
14.	Korzystanie z informacji	Znajomość czasu wydarzenia i dobór argumentów uzasadniających odpowiedź.	43
15.	Korzystanie z informacji	Analiza źródła ikonograficznego zgodnie z wymogami warsztatu historycznego.	51
16.	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie związków między zjawiskami.	31
17.	Korzystanie z informacji	Wykorzystanie informacji do wyjaśnienia procesu.	65
18a	Korzystanie z informacji	Wyszukanie informacji w tekście.	72
18b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość skutków wydarzenia.	44
19.	Tworzenie informacji	Wyciąganie wniosków z porównania informacji i uzasadnienie stanowiska.	63
20.	Korzystanie z informacji	Formułowanie opinii i jej uzasadnianie.	79
21.	Korzystanie z informacji	Wyszukanie i interpretacja informacji zawartych w przekazie ikonograficznym.	73
22.	Korzystanie z informacji	Wyszukanie i interpretacja informacji zawartych w źródle zgodnie z wymogami warsztatu historycznego.	47

23.	Wiadomości i rozumienie Korzystanie z informacji Tworzenie informacji	Pisanie własnego tekstu na podany temat.	31
-----	---	--	----

Komentarz

Zastosowane w 2014 roku arkusze egzaminacyjne z historii zarówno dla poziomu podstawowego, jak i rozszerzonego, były porównywalne z arkuszami z lat poprzednich pod względem sprawdzanych wiadomości i umiejętności. Poziom wykonania zadań był umiarkowanie trudny. Analiza rozwiązań zadań i ich wskaźniki statystyczne potwierdzają wnioski z lat ubiegłych dotyczące stopnia opanowania wiadomości i umiejętności opisanych w standardach wymagań egzaminacyjnych z historii. Popelnione przez maturzystów błędy wskazują na braki w opanowaniu faktografii, która jest podstawą umiejętności historycznych. Prawidłowa interpretacja źródeł historycznych, wyjaśnienie zjawisk i procesów, wnioskowanie, a także dokonywanie ocen i formułowanie własnego tekstu nie jest możliwe bez opanowania wiadomości przedmiotowych.

1. Analiza jakościowa zadań

Poziom podstawowy

Z analizy parametrów zadań z arkusza egzaminacyjnego dla poziomu podstawowego wynika, że tegoroczni maturzyści dobrze opanowali umiejętność porównywania opinii zawartych w dwóch różnych źródłach. Rozwiązując zadanie 13A., zdający musieli porównać sąd dwóch kronikarzy – Jana Długosza i Anonima tureckiego o królu Władysławie Warneńczyku, a w części B tego zadania – wskazać przyczynę różnej oceny króla przedstawioną w załączonych fragmentach źródeł. Lektura rozwiązań tego zadania uprawnia do stwierdzenia, że w większości zdający mają świadomość wpływu mentalności, wykształcenia, pozycji społecznej, narodowości autora wypowiedzi na prezentację wydarzeń. Zdający dobrze poradzili sobie również z oceną prawdziwości zdań dotyczących informacji zawartych w trzech źródłach – tablicy genealogicznej oraz fragmentach dwóch relacji ma temat bitwy pod Warną. Zadanie 13 w części A, jak i w częściach B oraz C prawidłowo rozwiązała większość zdających.

Maturzystom także nie sprawiło problemów wyjaśnienie etymologii nazwy „Polen” i „Lengyelország” – nazw używanych w języku niemieckim i węgierskim dla określenia Polski (zadanie 7.). Materiałem do tego zadania była mapa z zaznaczonymi plemionami polskimi zamieszkującymi ziemie położone między Odrą i Bugiem w X w. Większość zdających skojarzyła pochodzenie nazw – niemieckiej i węgierskiej, używanych dla określenia Polski, z nazwami plemion – Polan i Lędzian.

Z kolei bardzo trudne dla tegorocznych maturzystów okazało się zadanie 5A, które sprawdzało znajomość terminu *cenzor*. Obudowę do zadania stanowił tekst starożytnego pisarza Diodora Sycylijskiego, w którym informował, że Appiusz Klaudiusz *przy układaniu listy senatorów nie usunął żadnego z senatorów cieszących się złą sławą*. Ten fragment tekstu źródłowego wyraźnie wskazywał, że Appiusz Klaudiusz był cenzorem. Zdający podawali nazwy różnych urzędów w starożytnym Rzymie – „konsul”, „trybun ludowy”, „dyktator”, „pretor”, a niektórzy wymieniali nawet nazwy urzędników w polis ateńskiej – „strateg”, „archont”. Świadczy to o nieznanym organizacji władzy w republice rzymskiej i kompetencji rzymskich urzędników. Brak wiedzy z zakresu historii starożytnego Rzymu uniemożliwił wybranie z tekstu odpowiednich informacji, które mówią o sprawowaniu przez Appiusza Klaudiusza funkcji cenzora. Można sądzić, że zdający, którzy nie potrafili prawidłowo rozwiązać tego zadania, nie wiedzą, że polskie słowo „cenzura” pochodzi z języka łacińskiego.

Zadanie 6A sprawdzało znajomość terminu *pryncypat*. Obudową do tego zadania był fragment *Historii rzymskiej* Kasjusza Diona, w którym została scharakteryzowana władza cesarza w okresie pryncypatu. Od zdającego oczekiwano dokonania uogólnienia informacji zawartych w tekście ze szczególnym zwróceniem uwagi na fragment mówiący o zachowaniu przez władców urzędów z czasów republikańskich i dbałości o utrzymanie pozorów przyznania im władzy przez lud. Najczęściej zdający zamiast „pryncypat” podawali: „cesarstwo”, „monarchia”, „republika”, co może świadczyć o nieznajomości procesu przemian ustrojowych w starożytnym Rzymie. Wśród zdających znaleźli się również tacy, którzy podawali terminy związane z historią polityczną starożytnej Grecji – „demokracja”, „oligarchia”.

Analiza trudności, które mieli zdający z rozwiązaniem zadań 5A i 6A świadczy o brakach w wiedzy z zakresu starożytności oraz o problemach z uogólnianiem informacji zawartych w tekstach źródłowych.

Kolejnym zadaniem wymagającym znajomości terminologii historycznej było zadanie 27A, które dotyczyło polityki Kulturkampf. Zadający wykonywali to zadanie na podstawie fragmentu listu biskupów do duchownych w zaborze pruskim z 1873 roku. Tekst tego listu świadczył o dążeniu państwa niemieckiego do ograniczenia niezależności Kościoła katolickiego oraz zawierał postanowienia podjęte przez biskupów w celu przeciwstawienia się decyzjom władz. Wśród błędnych odpowiedzi najczęściej pojawiał się termin „germanizacja”. Niekiedy zdający starali się opisowo określić politykę niemiecką i podawali: „polityka antykościelna”, „polityka antyklerykalna”, „oddzielenie Kościoła od państwa”. Zdający nie potrafili uogólnić informacji zawartych w tekście źródłowym. Błędne odpowiedzi świadczą o nieznajomości terminu Kulturkampf, niezrozumieniu celów polityki prowadzonej przeciwko Kościołowi katolickiemu w latach 1871–1878 na terenie całych Niemiec, a nie tylko na terenie zaboru pruskiego. Problemy zdających z prawidłowym rozwiązaniem tego zadania mogą także świadczyć o częstym postrzeganiu, w praktyce szkolnej, polityki prowadzonej przez Otto von Bismarcka jedynie przez pryzmat doświadczeń mieszkańców zaboru pruskiego w XIX wieku.

Zadanie 20B sprawdzało wiedzę zdających o dokonaniach Stanisława Konarskiego – jednego z czołowych przedstawicieli polskiego oświecenia. Piszący otrzymał polecenie, aby wymienił dwie zasługi Konarskiego uzasadniające napis „Sapere auso”, widniejący na medalu, który otrzymał on od króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Wiedza zdających o Stanisławie Konarskim jest niewielka, w odpowiedziach podawali oni często, że „był założycielem Szkoły Rycerskiej”, „posłem na Sejm Wielki”, „współautorem Konstytucji 3 maja”. Oznacza to, że wybierali odpowiedź z zakresu dzieł reformatorskich epoki stanisławowskiej, nie znali prawdziwych zasług wymienionej postaci.

Wielu zdających nie zna także postaci z historii najnowszej. Bardzo trudne było zadanie 35C, w którym należało wykazać się znajomością podstawowych faktów z dziejów PRL, podając nazwę funkcji, którą przestał sprawować Władysław Gomułka w 1970 r. Należy zwrócić uwagę, że pytanie to dotyczyło jednego z najważniejszych przełomowych kryzysów w dziejach PRL. Bez znajomości tych wydarzeń nie sposób zrozumieć polskiej drogi ku demokracji – procesu przemian politycznych w Polsce po II wojnie światowej.

Bardzo trudne dla zdających okazało się także zadanie 31., którego obudowę stanowiła fotografia przedstawiająca secesyjny dzban. Zdający w części A musieli podać nazwę stylu w sztuce użytkowej przełomu XIX i XX wieku, dla którego reprezentatywny był przedmiot przedstawiony na fotografii. Różnorodność niewłaściwych odpowiedzi udzielonych przez zdających świadczy o małej umiejętności rozpoznawania stylów w sztuce, braku znajomości ich nazw oraz czasu, w którym one występowały. Wśród złych odpowiedzi pojawiały się: „gotyk”, „barok”, „rokoko”, „romantyzm”, „kubizm”. Niekiedy zdający samodzielnie tworzyli nazwy stylu i wymieniali: „groteskowy”, „nowożytny”, „przeozdobny”. Zadanie w części B polegało na podaniu dwóch cech stylu, dla którego był reprezentatywny przedstawiony na fotografii dzban. Sformułowania użyte przez zdających

świadczą o braku umiejętności analizy źródła ikonograficznego (widoczna falistość linii i motywy roślinne w zdobnictwie) oraz o nieporadności językowej zdających.

W zadaniu 35B wymagano od zadających umiejętności wybierania ze źródła informacji wyjaśniających problem. Maturzyści nie potrafili określić, dlaczego wiadomość o wydarzeniach w Poznaniu w czerwcu 1956 r. bardzo szybko przedostała się na Zachód, chociaż we fragmencie „Dzienników” Anny Kowalskiej, będącym obudową do tego zadania, zawarto informację o odbywających się w tym czasie w Poznaniu Międzynarodowych Targach. Wielu zdających nie wykorzystało tej informacji. Wśród niepoprawnych odpowiedzi najczęściej powtarzało się stwierdzenie, że „Poznań jest wysunięty na zachód i dlatego informacje szybko przedostały się zagranicę”.

Z omówionych powyżej odpowiedzi na zadania, które okazały się dla zdających bardzo trudne wynika, że podstawową przyczyną niepowodzeń w prawidłowym ich rozwiązaniu był brak elementarnej wiedzy historycznej, koniecznej do prawidłowego odczytania oraz właściwej interpretacji źródeł historycznych.

Poziom rozszerzony

Najłatwiejsze dla zdających historię na poziomie rozszerzonym okazało się zadanie 8. wyposażone w wywód genealogiczny władców Francji z dynastii Burbonów panujących w latach 1715–1830. Zdający musieli wykazać się umiejętnością wybierania informacji z załączonego źródła. Jedyne pomyłki zdarzały się przy odczytywaniu z tablicy danych córki władcy dwóch państw – Polski i Saksonii, która była matką trzech królów Francji. Odpowiedź – „Maria Józefa” nie była punktowana, gdyż tablica zawiera informacje o dwóch kobietach noszących te imiona – Marii Józefie Habsburg i Marii Józefie Wettyn. Zdający otrzymywał punkt dopiero po podaniu pełnej odpowiedzi – „Maria Józefa Wettyn”. Zadanie to znakomicie ilustruje problem wagi precyzji odpowiedzi dla uznania jej za prawidłową.

Zdający poradzili sobie dobrze z zadaniami wyposażonymi w dwa lub trzy źródła, np. z zadaniem 19. oraz z zadaniem 20. Zadania te wymagały wykazania się umiejętnościami złożonymi, konfrontowania informacji z różnorodnych źródeł – pisanych i ikonograficznych, oceny prawdziwości przekazu, wyciągania wniosków wynikających z porównania.

Zadanie 19. było wyposażone w trzy źródła – fragmenty prac dwóch historyków Władysława Czaplińskiego i Adama Kerstena oraz mapę przedstawiającą projekt rozbioru Rzeczypospolitej na mocy traktatu zawartego w Radnot w 1656 r. Zdający mieli ocenić, czy po wkroczeniu wojsk szwedzkich spełniły się nadzieje polskiej szlachty na pozytywne zmiany zarówno w relacjach z nowym władcą, jak i w polityce zagranicznej. Większość zdających prawidłowo odczytała informacje z dwóch źródeł pisanych i stwierdziła, że „nadzieje szlachty dotyczące utrzymania wolności szlacheckiej nie ziściły się, gdyż Karol Gustaw dążył do wzmocnienia swojej władzy, nie przestrzegał zasad demokracji szlacheckiej, groził konfiskatą dóbr za niestawienie się na elekcję”. Wnioski dotyczące polityki zagranicznej także okazały się w większości trafne. Zdający pisali: „układ w Radnot potwierdza, że Szwedzi nie mieli zamiaru walczyć o odzyskanie ziem polskich na wschodzie, porozumieli się z Rosją i Kozakami w celu podziału ziem Rzeczypospolitej”.

Wśród zadań zawartych w arkuszu dla poziomu rozszerzonego żadne zadanie nie okazało się dla zdających bardzo trudne. Wynika to z faktu świadomego wyboru przedmiotu egzaminacyjnego. Natomiast poziom wykonania od 20% do 49% [zadania trudne] uzyskało dziewięć zadań.

W zadaniu 16. oczekiwano od piszących wiedzy na temat rzymskiego zwyczaju uhonorowania zwycięskiego wodza. Tekst źródłowy informował, że wodzem był Scypion, któremu poddał się Hazdrubal. Decyzja Kartagińczyka wywołała oburzenie jego żony, która przypomniała mu, że będzie

zmuszony uczestniczyć w hańbiącej dla pokonanego uroczystości. Odpowiedzi zdających często wskazywały, iż nie wiedzą, kto był zwycięzcą, a kto został pokonany oraz nie rozumieją, że w opinii żony Hazdrubal był człowiekiem pozbawionym honoru. Oto dwie błędne odpowiedzi zdających: „Hazdrubal miał odbyć tryumf. Jego żona mu o tym przypominała i była oburzona, że ona nie będzie z nim w czasie uroczystości”; oraz „Żona Hazdrubala wykrzyczała, że wszystko zaprzepaścił, poddając się i nie będzie miał tryumfu”.

Niektóre odpowiedzi świadczą, że zdający nie zrozumieli polecenia, lub czytali je pobieżnie, w pośpiechu. W odpowiedzi oceniali postępowanie Hazdrubala i wręcz usprawiedliwiali je: „Hazdrubal w opinii żony postąpił źle, ale tak naprawdę to on miał rację, bo dzięki poddaniu się ocalił życie, a jego żona zginęła”.

Podobnie jak w ubiegłych latach zdający mieli problemy z zadaniem polegającym na sformułowaniu prawidłowego tytułu mapy. W zadaniu 7. zdający powinni dokonać analizy treści mapy i na jej podstawie określić: temat – straty terytorialne/zmiany terytorialne, czas – od końca XVII do końca XVIII w., oraz przestrzeń – Imperium Osmańskie/Turcja. Zdający otrzymywał punkt, gdy trzy elementy odpowiedzi były prawidłowe. Największy problem mieli absolwenci z podaniem prawidłowego czasu zmian terytorialnych ukazanych na mapie, choć warto zwrócić uwagę, że w legendzie podane były lata, w których doszło do zaznaczonych na mapie strat terytorialnych. Zdający albo nie dokonali analizy treści podanych w legendzie mapy, albo nie potrafili określić, w którym wieku doszło do tych wydarzeń. Zdarzało się także, że nieprawidłowo określali przestrzeń, której dotyczyły zmiany przedstawione na mapie. Traktowali ją zbyt szeroko, lub zbyt wąsko, np. „zmiany w basenie Morza Śródziemnego”, „straty terytorialne Turcji na rzecz Austrii”.

Praca z mapą stanowi nadal wyzwanie dla maturzystów, a nauczyciele powinni poświęcać wiele uwagi ćwiczeniom z mapą na lekcjach historii. Warto jednak podkreślić, że zauważalny jest przyrost umiejętności w rozwiązywaniu tego typu zadań. W tym roku połowa maturzystów dobrze poradziła sobie z formułowaniem tytułu mapy.

W arkuszach maturalnych z historii, jak co roku, jest wiele zadań sprawdzających umiejętność interpretacji źródeł ikonograficznych: plakatów, rysunków satyrycznych, reklam, obrazów. W arkuszach maturalnych z historii pojawiają się źródła ikonograficzne z różnych epok. W tym roku umiejętność interpretacji źródeł ikonograficznych była wymagana na poziomie rozszerzonym w zadaniach: 4., 6., 14., 15., 20., i 21. Zdający najslabiej poradzi sobie z interpretacją treści plakatu wydanego we Włoszech w czasie II wojny światowej, a przedstawiającego samuraja wymierzającego mieczem cios amerykańskiemu okrętowi. Plakat ten stanowił materiał do zadania 14. Zdający był proszony o określenie, kiedy najwcześniej mógł ukazać się plakat. W tej części zadanie miało charakter zamknięty. Po dokonaniu wyboru właściwej daty zdający powinien uzasadnić swój wybór, interpretując poszczególne elementy plakatu. W wielu odpowiedziach na to pytanie, w argumentacji brakowało odniesień do treści plakatu. Zdający uzasadniali wybór 1941 r. bez podania, co symbolizuje przedstawiony na plakacie samuraj, pod jaką banderą jest widniejący na nim okręt, nie zauważano w tle ilustracji flag państw Osi – Niemiec, Włoch i Japonii. Oto jedno z takich uzasadnień: „Japonia przystąpiła wtedy do wojny”. Za taką odpowiedź, nawet gdy dokonano prawidłowego wyboru daty, zdający nie otrzymywał punktu. Zdarzały się także wręcz zaskakujące pomysły na interpretację treści plakatu, np.: „Japończyk chce popełnić samobójstwo. Chce to zrobić w typowy dla tego kręgu kulturowego sposób. Popełnia harakiri”.

2. Problem „pod lupą”

Tegoroczne tematy wypracowań maturalnych na poziomie rozszerzonym dotyczyły postaw społeczeństw wobec najeźdźców, okupantów, zaborców. W tematach wypracowań nawiązano do tytułów prac – publicysty Tomasza Łubieńskiego oraz historyka Andrzeja Friszke. Rozwiązanie tego zadania wymaga od zdającego wykazania się umiejętnością o charakterze ponadprzedmiotowym – skonstruowania spójnej, logicznej wypowiedzi pisemnej sformułowanej poprawną polszczyzną.

Zdający wybierali w większości temat pierwszy dotyczący postaw Polaków wobec zaborców w XIX wieku. Nad pracami w układzie problemowym przeważały prace w układzie chronologicznym. Zdający najczęściej opisywali udział Polaków w powstaniach narodowych, często pomijali w rozważaniach inne niż zbrojne formy walki o niepodległość. W wielu pracach maturzyści skupili uwagę na wydarzeniach, do których doszło w zaborze rosyjskim, a jedynie na marginesie zauważano problem postaw Polaków wobec zaborców pruskiego i austriackiego. Dużą trudność sprawiało maturzystom przedstawienie ewolucji w postawach Polaków wobec zaborców w XIX wieku. Przyniesione poniżej wypracowanie jest przykładem pracy, w której piszący ujął temat chronologicznie i problemowo. Autor podjął próbę oceny skutków polskich zrywów narodowych, a także przytoczył w narracji różne formy walki o niepodległość w trzech zaborach. Wymienił kilka postaci związanych z tematem wypracowania, np.: Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego, Stefana Bobrowskiego, Aleksandra Wielopolskiego, Hipolita Cegielskiego, Agenora Gołuchowskiego, ukazał ich działalność, jako egemplifikację różnych postaw wobec zaborców.

W 1795 roku Polska została rozdzielona między trzy mocarstwa. Co prawda podejmowano próby jej odzyskania np. książęta Wawna i książę, jednak ~~w 1815 roku~~ ^{w 1815 roku} nie udało się jej odzyskać. Polska powstała dopiero w 1918 r. W społeczeństwie ~~panowała~~ ^{panowały} różne postawy wobec zaborców. W swojej pracy chciałbym charakterystycznie ~~te~~ ^{wypokreślić} ~~postawy~~ ^{postawy} w XIX wieku. Wyodrębniłem ~~trzy~~ ^{cztery} rodzaje postaw: walkę zbrojną, pracę organizacyjną, ~~pracy~~ ^{pracy} ~~organizacyjną~~ ^{organizacyjną} i współpracę z celami uzyskania autonomii, a także tzw. zaprzaczenie.

Pierwszą okazją do odzyskania niepodległości poprzez wojnę zbrojną nadarzyła się już na początku XIX. Wierzyła się ona z postacią Napoleona, a jej zwolennikami byli m. in. Józef Boniatowski oraz Adam Czartoryski. Cesarz Francuzów w zamian za pomoc Legionów Polskich, a tym Legii Naderiskandzkiej, na mocy traktatu w Tylicy z 1807 roku proklamował Księstwo Warszawskie. Pragnęło się tu do masowego udziału Polaków w wyprawie na Rosję. Stawali oni drugą najliczniejszą siłą w Wielkiej Armii. Jednakże zakończyła się ona klęską, a nadzieje na własną państwowość ~~zostały~~ ^{zostały} ~~złamane~~ ^{złamane}.

Kolejnym masowym zrywem było tworzące w latach 1830-1831 powstanie listopadowe. Jego generałami byli m. in. Tomasz Łubowski, Jan Dąbrowski, a zarządcą króla polski, karmatystygi, ~~niedł~~ ^{niedł} ~~a także~~ ^{a także}

braku brakuć milicji dżitania legalnej opozycji. Już w 1819
mjr. Walerian Łukasiński założył Wzrost Polaków, a w
1821 Towarzystwo Patriotyczne. Jednak organizacja, która do
wybuchu powstania przyczyniła się w najwybitniejszej mierze, było
założone w 1828 Stowarzyszenie Podskarżych. Jego celem było
zorganizowanie ^{państwa} państwa, dla którego ma charakter charakterystyczny.
Jedynaki z powodu złego dowodzenia, przewagi militarnej Rosji,
a także niedociągnięcia stancja powstanie upadło. Doposa-
dnie jedynie do śmierci wielu młodych, a więc stowarzyszenia
przetrwała, w tym ludźmi, a także represji, które zniweczyły
władnie destrukcyjnie okres 1815-1830.

Podczas Wielkiej Emigracji również podejmowano ten temat.
W podręcznikach. Towarzystwa Demokratycznego Polskiego, a także
Gromad ludu Polnego znajdowała się walka Urogu. Polacy
działali również w organizacjach * powstających up & adowny
destruktywne w Wielkiej Europie Muzium. Doposażenie to do
wybuchu kolejnych powstania: krakowskiego w 1846 ~~o~~ i wielkopols-
kiego podczas ~~o~~ Wiosny Ludów (1848). Ale także stą-
czyły się powstania: w Złocze austriackim zlikwidowano ochronę
Przemysłowców, Krakowskiej, a w praskim Wielkiego Królestwa
Poznańskiego.

Ostatnim zwycięstwem w XIX wieku było Powstanie stycz-
niak, które wybuchło w 1863 roku. Jego głównymi wodzami
byli Frakcja szewców z Zygmuntem Paduszkiem i
Stefanem Białym na czele. Dowodzili oni, nie tylko
niepodległości, ale także narodowe reformy społeczne, które
też oparli się na zacięciu białych, którzy na początku
próbali powstania walby. ~~Jedynaki~~ Później autemnist
przejęli nad nią kontrolę. O ile powstanie listopadowe miało
pierwotnie na celu, to styczniowe stancja jedynie
nieverbalizacji zwyc. Małe partyzanckie grupy nie
miały szans z regularną armią, a zwycięża armia
iż ^{państwa} ~~państwa~~ jak przedtem, upadła.

Walka zbrojną przyniosła wyniszczenie ziem polskich.
Zginęła ogromna ilość młodych ludzi, prawdziwych

patricjów Gdyski wyznali imaż drąg, mogli by zacząć...
 przepuszczali się do rzeszy ziem polskich. Trzęsły się...
 „niepokoje, tułachy” ~~inny~~ wypracowania autonomicznej,
 a także rzeszy gospodarczej. Z drugiej strony, jak twierdził
 prof. Jędrski, doprowadziły do utworzenia jednostki narodowej
 i nie pozwoliły zaimponować świadomości narodowej. Najwięcej
 widać przed użyciem odwołania ówczesnych państwa pruskiego
 może przez zabieranie i ich nadzieje na niepodległość.

Drugą popularną postacią była trasa pracy emigracji
 oraz praca w przemyśle. Wymowa tej filozofii wymagała
 woli z woli drugiej, aby w istniejącej warunkach podjąć
 się rzeszy ziem gospodarczej ziem polskich oraz przemyśle
~~kinie~~ wspaniale autonomicznej. Postawa ta zaczęła się objawiać
 już w Królestwie Kongresowym. Jej przedstawicielką
 jest księżka Ksawery Druczyńska. Założyła ona w 1825
 roku Towarzystwo Kredytowe Ziemskie, a w 1828 Bank Polski.

Wzrostem stopnia przyciągała się do rzeszy gospodarczej.

Z jego imieniem ~~całkowicie~~ wiąże się ~~zakład~~ Zakład Zagłębie przemysłowe, kopalnia krusznic,
 kopalnia żelazna Staropolska, a także wybudował Zawieszonkę
 de Króji. Za jego czasów królestwa Polski przyjęte określone prosperitę.
 Jednym z niewielu programów, że opinia legalna była warte
 nie była skuteczną. Kanton Wincentęgo i Beniaminów Kłany
 w których po prostu wypracowano z wojenną. Wskazywało to organizacja zapo-
 wsiały postać to represje paprotników, w tym Statut Królewski
 w roku 1832 roku. Podlegały sytuacji zastawione w
 Krajem polskiej krusznic, w której ~~złoty~~ ^{przemysł} złota srebra niegdyś wraz
 brach bawiar celnych.

W okresie odwilży powstania polskiej, postawa ta reprezentowała
 wate stonikowe białych. Ziemia polska zupły dążyć autonomicznej,
 pomysłowo jężyk polski, otworzyć się na wielkie zmiany
 oraz Akademii Sztuki Polonij, partii Towarzystwo Ziemskie.
 Niezwykle kontrowersyjną postacią jest Aleksander Wielopolski.
 Za jego rządów, jako naczelny władca cyrkularnego przedstawicielstwa
 wiedeńskiego: dwa razy otworzyła parlament państwa, organizowane
 Akcja, wdrożona w sprawie zjednać i otworzyć. Siłę bliższą.

Temat: Ocena postaw i działalności Polaków wobec zaborców
 jest sp. kwestią, szalenie skomplikowaną - ^{wynika} wynika to z
 różnorodnością warunków w 3 zabiorach oraz ~~tożsamością~~ niemożnością
 jednoznacznego ocenienia postaw i zachowań (np.
 kontrowersje dot. post. węgierskiego Wielkopolskiego). W mojej
 pracy ramami czasowymi ~~to~~ będą z jednej ~~strony~~ ~~strony~~
 strony rok 1815 (początek "Napoleona", w tym roku
 ustalenia terytorialnego kongresu wiedeńskiego i ogłoszenie
 konstytucji Królestwa Polskiego) z drugiej zaś powstanie rewolucji
 1905 roku. Znaczenie trudniej będzie wyznaczyć ramy tematyczne,
 gdyż wielkie znaczenie ~~to~~ w kwestii determinowania różnych
 postaw wobec zaborców ma m.in. wielka emigracja.

Niewątpliwie Królestwo Polskie (po powstaniu ~~przebiegającym~~
~~na~~ ~~Królestwo~~ ~~Kongresowe~~) odgrywało ~~ważną~~ szczególną rolę w kwestii

Po upadku Napoleona, w nastaniu ermy Rattennicha i
 jednak w całej Europie, a także wśród Polaków,
 manifestowały tendencje narodowe i niepodległościowe.

W Polsce przez całą XIX. ścierały się zaskądniczo trzy
 modele postaw wobec zaborców. Pierwszy z nich kładł nacisk
 na zbrojne odzyskanie niepodległości (np. stronnictwo
 "rewolucyjny" przed powstaniem styczniowym bądź siły ~~antypolskie~~
 które doprowadziły do wybuchu powstania listopadowego).

stronnictwo „ugodowe” - nastawione na uzyskanie możliwie największej autonomii i ustępstw ze strony zarobców (np. „millewary”; stronnictwo Wielkopolskiego przed powstaniem styczniowym; „Kaliszanin” z Bracim Mramorjowskimi). Główni politycy galicyjscie dążący do jak największej autonomii wewnątrz monarchii Habsburskiej, oraz zwolennicy pracy organicznej, którym do dążyli do poprawy sytuacji ekonomicznej i społecznej ziem polskich, często jednocześnie wycofywali się z życia politycznego (za przykład mogą tu posłużyć Franciszek Karwaner Droczy-Lubecki, który działał na rzecz reform bankowych, polityki finansowej i fiskalnej, S. Staszic - wybitny działacz społeczny, zajmował się rozwojem przemysłu i szkolnictwa.)

Ta trudna postać była szczególnie popadana w zarobek Pruski, gdzie panowała tam najlepsza koniunktura ekonomiczna (np. zakłady Hapolda legijski).

Oczywiście ~~nie~~ reprezentantami każdego z 3 wymienionych ugrupowań nie byli ze sobą zgodni, a a nawet otwarci się zaczęli. ~~Stronnictwo~~ Antykwistów polskich dzielili i lewicowe kontakty pryncypalnej Polski - w białym wielkiej emigracji byli podzieleni na dwa główne oboje - konserwatywno-monarchistyczny Hotel Lambert z ks. Gąsiorowskim i Towarzystwo Demokratyczne Polskie - (z Janinem Lelewalem) - lewicowe, republikańskie. Podobnie sprawy dzielili działacze socjalistycznych i pranicowych z końca XIX. i od antymonarchistycznej ideologii SDKP przez rewolucyjno-niepodległościowe PSL aż po prawosyjskich, nastawionych na pracę organiczną działaczy pranicowych.

Obydwoje znaczenie dla postaw Polaków wobec zarobców miały (nieudane zresztą) powstania. Upadki ~~powstań~~ same wybuchy powstań były często działaniami pojedynczych stronnictw, którym spręcały się inne. Ten brak zdecydowania doprowadził do upadku białych w trakcie powstania listopadowego.

Upadki powstań spręcały z jednej strony umocnienie stronnictwa ugodowego i konspiracyjnych, z drugiej zaś powodowały wzrost nastrojów i woli walki społeczeństwa.

O nieradkowności i niejednorodności Polaków - ^{postaw} o dyplomacie „bić się czy nie bić?” świadczą najskrajniejsze ujęcia iłc zorganizowane, porwane jakichkolwiek szans powstania (np. powstanie styczniowe, którego wybuch zaprzęśli użeblić ustępuje wypracowane przez Uralpolskiego).

Zasadniczo wydanie ~~osąd~~ ^{osądu} a więc ocena owestlonych postaw jest bardzo subiektywny i kontrowersyjny kwesty. ~~Uważa się~~ Uważa, iż nadmierne sprawy uwmęta kręgów Polskich znaczenie osłabito i zmniejszyła nadsię na odryskanie niepodległości. Negatywnie oceniam wybory ~~we wszystkich~~ ~~XX~~ XIX-wiecznych powstani antyzaborczych. Nie umniejszam tutaj bohaterstwa i patriotyzmu ich uczestników, lecz uważam, iż ~~to~~ również powstanie listopadowe, styczniowe, Krakowskie nie miały szans powodzenia. Konsolidowały jedynie zaborców, poniejszły autonomię jako miały przereżególnie zabawy, doprowadziły do umacniania represyj (zamknięcie szkół, uniwersytetów, organizacji i organów władzy) i porzuceniu Polscy szans na realne wykorzystanie najlepszej okazji do walki o wolność i niepodległość jako była wroga ludów. Wzwikie

Bilans powstani: poza zniszczeniem, represyjami i ograniczeniem autonomii; ~~były jednak także~~ były także (coar silniejsze poczucie przynależności i nawoływaj Polaków do Polski.

Bilans oryginalnej działalności ugodowych wypadu znaczenie bardziej imponująco. W zabone Pruski - funkcjonowało nowoczesne wojsctwo, pojawiły się polskie zakłady przemysłowe, rozwijała się przedsiębiorczość. Opru ~~z~~ wobec germanizacji (np. działalności Murkuty, ~~wrazem~~ ^{wrazem} ~~ustawy~~ ^{ustawy} ~~kapitałowej~~ ^{kapitałowej} etc.) konsolidował Polskie społeczeństwo.

W zabone ~~+~~ KP (później KK) Królestwie Polskim (później „kongresowce”) działalność księcia Druickiego - Lubckiego poradlita przetwała ciężki okres Rosyjsko - Pruskiej wojny celnej i szcze potężna podwaliny pod rozwój przemysłu. Stanisław Staszic działał na rzecz podnoszenia poziomu

edukacji; ~~alfabetyzacji~~ alfabetyzacji oraz rozwoju i umocnieniu przemysłu. Działalności ugodowców z Wielkopolską na cele uproszta na całe ustępstwa polityczne, gospodarcze i społeczne. Dzielni działacze konspiracyjnej pod koniec XIX w. zaczęli się formować przede wszystkim polityczne, ~~co miało istotny~~ - różnorodnie socjalistyczne, narodowo-prawicowe jak i chłopskie. Miało to istotny wpływ na kształt państwa polskiego.

Na terenie Galicji panowała szlachta (a po ~~restauracji~~ odwołaniu się do cesarskich i konstytucyj u II poł. XIX w. przez szlachtę) subtelna polityczna (choć nie gospodarcza). Pozwoliło to na uformowanie się Polaków do elit politycznych, doświadczenia w działalności parlamentarnej. Wiele znamienitych historyków uważa, że Galicja Królestwa Galicji i Lodomerii mogła stać się „włoskim Piemontem”.

Oczywiście postawy skrajnego lojalizmu wobec zabójcy uważa za nie tylko przesadne ale także szkodliwe. Za przykład mogą posłużyć Stawczyński.

Stawczyński fragment listu do cesarza Austro-Węgier „Pamięta być stałym i stać się” denerwuje jak skrajny lojalizm może się czuć u środowiska chłopskiego.

Zasadniczo ocena postaw Polaków wobec zabójcy jest niezwykle trudna. Z tej chwili docu, stawać się można jedynie stwierdzić, iż sam fakt istnienia tak licznych i różnorodnych ugrupowań i stronnictw oraz silne zaangażowanie ówczesnych elit polskich w kwestie niepodległości i losów Polski świadczy o ich determinacji i aktywności ~~niezależnej~~ w XIX w. „narodu polskiego”.

Być może ocena samych postaw osób nie uważa, iż zarówno działacze którzy doprowadzili do wybuchu szkodliwych postaw dla sprawy Polonii, powstani jak i skrajni lojaliści działali ~~niezależnie~~ na pierwszym rzucie ocenie negatywnej - obie postawy ~~niezależnie~~ z ~~innych~~ ~~innych~~.

~~Wzrost~~ pogarszały tylko sytuacja Polski.
 Uszelebić działania i kierunki polityczne winny być
 oceniane na podstawie jak najlepszej perspektywy politycznej
 gospodarczo-społecznej i ~~by~~ być zgodne ze zdrowym
 rozsądkiem (powstanie styczniowe zwyciężone nie mogło się
 udać). Działalność społeczna, gospodarcza i polityczna (ale
 rozsądna i realistyczna) była najlepszą drogą ku wolnej
 Polsce. Ustąpiła powściągliwość i realizm działaczy niepodległościowych
 mógł mógł tylko przyspieszyć odzyskanie przez
 Polskę suwerenności np. u dżurów Wiosny Ludów bądź
 pod koniec koniec XIX w. gdy formowały się trójprzymierze
 i trójporozumienie.
 W niniejszej pracy nie odwrócić się
 do ocen ocen ten postać emigrantów (zarówno
 wcelowej emigracji jak i pozostałych fal emigracji np.
 z Galicji) gdyż uważam, iż działalność zarówno poza
 granicami bez granic jak i na jego terenach na
 podległość. Wskazując na udaję się na zachód
 dla pracy było czyste dopro importacji, ponieważ
 prędko wrócić zachodnie do Polski - a to
 należy ocenić pozytywnie.

Do rzadkości należały prace, w których zdający świadomie odnosili się do historiografii i ocen historyków, na przykład Andrzeja Gierowskiego, Stefana Kieniewicza. Zdający częściej zwracali uwagę na twórczość pisarzy i poetów podejmujących zawarty w temacie problem, podawali przykłady takich dzieł, jak „Dziady” Adama Mickiewicza, „Kordian” Juliusza Słowackiego czy obrazów Jana Matejki, Wojciecha Kossaka i Jacka Malczewskiego. Zdający przekonali się, że odczytanie i umiejętność wykorzystania informacji uzyskanych na lekcjach języka polskiego oraz wiedzy o kulturze pomagają w osiągnięciu sukcesu na egzaminie maturalnym z historii.

Prace tegorocznych maturzystów wskazują, że wielu z nich ma problem z właściwą selekcją faktów. Zdarzały się wypracowania, w których zdający zamieszczali szczegółowe opisy przebiegu wojen napoleońskich, powstania listopadowego, powstania styczniowego.

Słabą stroną zdających było również właściwe posługiwanie się terminologią historyczną np. myłono rugi pruskie z wywózkami na Sybir, uwłaszczenie ze zniesieniem pańszczyzny, kongres wiedeński z konferencją paryską, bitwę pod Raszynem z bitwą pod Radoszycami. Należy zauważyć, że problem braku znajomości terminów historycznych oraz nieprawidłowego ich stosowania dotyczy zarówno zdających historię na poziomie podstawowym, jak i tych, którzy wybrali poziom rozszerzony na egzaminie z historii.

Drugi temat wypracowania wybrała mniejsza grupa zdających historię na poziomie rozszerzonym. Na ogół prace te prezentowały słabszy poziom niż wypracowania na temat pierwszy, jednak zdarzały się prace wybitne, świadczące nie tylko o olbrzymiej wiedzy merytorycznej, ale przede wszystkim o głębokim zaangażowaniu emocjonalnym w charakteryzowanie i ocenę postaw Polaków wobec władzy komunistycznej w latach 1945–1956. Podobnie jak w przypadku wypracowań o postawach Polaków w XIX w. przeważały prace w układzie chronologicznym. Wielu zdających opisywało wydarzenia polityczne w Polsce w latach 1945–1956, podając na marginesie rozważań informacje

o reakcjach społeczeństwa. W dobrych pracach zdający wykazywali się znajomością dokonań zbrojnego podziemia w walce z władzą komunistyczną, podawali przykłady postaw rotmistrza Witolda Pileckiego, generała Augusta Emila Fieldorfa, pułkownika Jana Rzepeckiego, Józefa Kurasia „Ognia”, Danuty Siedzikówny „Inki”, posługiwali się terminem Żołnierze Wyklęci, WiN, NSZ. W najlepszych pracach dostrzegano złożoność problemu postaw duchowieństwa wobec władz w latach 1945–1956, a autorzy tych wypracowań powoływali się na prace Jerzego Eislera, Wojciecha Roszkowskiego, Jana Żaryna, czy na informacje zaczerpnięte z filmów dokumentalnych i spektaklów Teatru TV, wystaw organizowanych przez IPN. W wypracowaniu przedstawionym poniżej piszący wykazał się dobrą orientacją się w realiach Polski po zakończeniu II wojny światowej. Umiejętnie, w uzasadnieniu postawionych tez, przytoczył fakty historyczne. Z lektury cytowanej pracy wynika także zaangażowanie emocjonalne autora, który opisuje sytuację Polski po 1945 r., nadzieje, które budziło zakończenie wojny, ukazuje zarówno zbrojne, antykomunistyczne podziemie, jak i przytacza przykłady działalności polskich komunistów.

..... Polska po zakończeniu działań wojennych; według post-janiniego porządku świata znalazła się w obłacie państw komunistycznych. Tęż za czasów II wojny światowej działały w Warszawie organizacje komunistyczne; to w końcu komunizmu w styczniu 1945 oszabodrew Warszawa; jako AL w szeregach armii ZSRR idąc dalej w kierunku Berlina. Polska zaczynając z nowymi granicami w momencie zakończenia wojny, ~~jednak~~ nicwał od początku znalazła się pod silnym oddziaływaniem władz komunistycznych, trwających aż do „odwilży” 1956 roku. Postawy Polaków były w tym nieco ponad dwadzieścioletnim okresie różne, jednak przyjmując wszystkie okresy historii PRL to tamten okres był najpokojszyszy, a społeczeństwo mierzalnie odbydojawało się po trudach II wojny światowej. Na tym większą uwagę zasługują więc ci, którzy walowali.

Najmniej spójnie było w pierwszych latach po 1945 r. Na obcy ponownie postanowieni w Juliu powstał wczek tymczasowy Rząd Jedności Narodowej, a drugim jednym z wicemarszałków był Stanisław Mikolajczyk, przedwojenny działacz ~~Stronnictwa ludowego~~, z czasów wojny delegat rządu na kraj. ~~Do~~ Wbca

dwie odwie się pojawiać w budowlach społeczny aplauz a ma-
 nifestacje dla odwołanego PSL były np. w Słuckowie
 zorganizowane przez milicję. Poparcie w nadziei dla PSL
 było bardzo duże, co komunisty zignorowali w 1947
 roku robiąc fasadowe wybory do parlamentu, w których
 celowo umiarkowaną procentową głosów wygrał PPR wraz
 z powojennym PPS. PSL powieści „sombotna wleśez” zaczęły
 się również przesławać działaczy tej partii; sam M.
 Koliński musiał się schować uciłochą z kraju przy po-
 mocy Ambasady Stanów Zjednoczonych. W ogóle anektowa-
 nie państwa stały się najpopularniejszą formą apety-
 tu co najbardziej jednostki w społeczeństwie
 z polityków został wszak anektowany też chociażby
 Pułaski; przedwojenny PPS-owiec również istotną postać
 za czasów rządu opoz. Anektowani byli i to już od apety-
 „Dzica” żołnierze AK. Przykładowo już podczas apety-
 wyzwolenia Włcha AK sprawnie współpracowało z
 AB i Armia Czerwona; tu następnie bezpośrednio
 sztab dywizji został werwowany na przesłuchanie przez
 NKWD. Wszak słynny „moxes szesnasztu” w Mos-
 kowie obejmował deopolda Okulickiego ps. „Niedowiedzi”,
 w historiografii ocenił on jedynie jedynie co będzie
 jednego z ojców decyzji o Państwie Warszawskim. Stąd
 też niechęć do ujawniania się Ak-owców, nawet po
 decyzji komendanta o złożeniu broni w zamian za-
 wiązania innych tajnych struktur. Tajne struktury ros-
 tały jednak dość szybko zfiltrowane przez komunistów
 i nie miały wprawdzie oddziaływania na losy Polski
 W końcu przybył dekret o amnestii Ak-owców i szkodami
 przetrzymywanej broni. Wielu tak też postąpiło, jednak
 znaleźli się również przeciwnicy władzy komunistycznej,
 którzy chcieli walczyć dalej, few żołnierze wybrali.
 Były to niewielkie oddziały, pod dowództwem mjr.
 Władysława Delutera słynny „Zapasy” mjr. Józefa Jankowskiego
 „Cigania” (notabene byłego w 1945 r. w UB).

innych. Walczyli partyzancko, głównie na górze eubanicowatych, federalni. Inni jak Podlasie czy Podhale. Przez pewien czas byli aktywni na Pomorzu, tutaj znany przypadek samobójczy „Inki” brutalnie zamordowanej przez UB. Niezależnie od miar kontrowersyjnych decyzji, brutalnych mordów miejscowych ludności, sowiejskiej i Adry ludowej, jeszcze bardziej współbrzmiały z komunistycznej propagandzie „band krasnych” trzeba jednak przyznać iż jest to najbardziej narażony obszar iż Polacy w okresie stalinizmu próbowali walczyć, jednak społeczeństwo, w dużej mierze zdistrasowane przez władze komunistyczne, nie podata walczącym pomocną dłoń.

Rozprawa z pobraniem z czasem wojny również twórcą przez cały okres stalinizmu. Komunistycznymi sędziami, co lubią podkreślać antypenci, o koroniach często zydowskich, tworzył nam, szli procesów, w których zesłano walczących w Ali, na kraj śmierci. Następnie szli przyłapanym jest robotnik Witold Plecki, za udział w wojny przedawający raport o Oświęcimiu, po wojnie spędził kilka lat katowany, w końcu zastrzelony w miejscowości prawa przez megalomana Śmietanśkiego w więzieniu UB. Najwięcej zastrzelonych spotyka na „Tęczę” przy więzieniu w Rakowieckiej na Mokotowie, tam zapewne spotykał się Emil Fieldorf ps. „N1”

Postępowała też infiltracja przez tajne służby społeczeństwa. Wiele było śmierek przymuszanych do wstąpienia w szeregi partyi (tu jednak wielu było skądś oddanych sprawie), jak i również stawiania się tajnym Współpracownikiem, niezadko przez szarżę. Ktoś również z innymi czasem finansowych pobudek do brzołnie. Stąd też każdy np. kapitan miał teczkę, w której pisano donosy i sprawozdania z jego dotknięciem, jak również ocenianki jego stosunku do Adry Ludowej. Z kolei też wiąza się również kontrowersyjna sprawa Fen „kiercy patriotów”, szczerze oddanych władzy

komunistycznej, negatywnie oceniających porzucenia papieża, jak i przypisów Wyszyńskiego. Niekiedy jest najstarszy obecny, właśnie w latach stalinizmu. Widać się też kotem PAX-owcem, również współpracującym z władzą ludową i mierzwiła w ręce wolta w szefa Bolesława Piaseckiego. Piasecki przed wojną był małym działaczem Falangi i ONR, zapadłym antysemity i antykomunistą, po wojnie zaś zmienił swoje podejście do tenatu, mój jako legitymizując swoją osobę władzą ludową. Oczywiście, wpływ na to miało ^{zapewne} ~~potwierdzenie~~ i zamordowanie syna Piaseckiego przez nieznaną sprawcę; niemniej postać Piaseckiego była przywrócona do postawy kolaboracyjnej przez Sądowski naradawie.

Problemem przeciw działaniom niepostępowością wobec władzy był fakt, iż stalinizm wdruczył się we wszystkie sfery życia, nadawał nowe role społeczne, on legitymował trud robotnika, dumy państwa. Jedną z tych pierwszych latkach nie mamy brzoju ~~środków~~ ~~robotniczych~~ czy warstw utraciłych społeczeństwa dla których komunizm stał się niepodłączoną szarą do podwójności ich warunków bytowego. Także warcją, pomimo iż dowódcami byli ~~kolaborator~~ ~~walczący~~ w kampanii radzieckiej 1920 Rokossowski czy Biedronowski było kamie i stało się chluba państwa jako Armia Ludowa. (Pomimo niemoralnych występów Michaiła Boli - żyroskiego na olimpiadzie w Helsinkach w 1948; sprawa rybka za-tuszowana, jednak zadrżona go ze stanowiska)

Wszelkoprognostyczna cenzura sprężona, że co mniej zainteresowanych w sytuacji wielokrotności społeczeństwa wzięła komunistom nie wydawała się schodliwa; propropaganda zaś wskazywała iż komunizm walczą o polską i przeciwnie do imperialistycznych Stanów Zjednoczonych. Wielu poetów dążyło się na komunistycznym (Tymon Niemcewicz, że to Niemcy dokonali Twardzi Katynskiej). Słowinski; Mitosz (attaché kulturalny

w. Paryżu) czy też Symboliska pisząca wiersze o Stalinie.
 Pomimo iż potem dwóch ostatnich całkowicie odwróciło się
 od tej ideologii, Polacy i w znacznej mierze odwróciło się
 daty się dynamicznie więcej proponowaną przez komunistów.
 Powstawały też nowe kluby sportowe pod patronatem
 wojska - CWKS przejął tradycje przedwojennej „Legii”,
 zaś w całym kraju powstały „WKS-y” czy „militaryjne”
 „Gwardie”. Właściwie zmieniło się, że chodziło w tym
 o spełnienie społeczeństwa na przez pewien moment (tu przed-
 salmie granicą honorującą może być rok ok. 1956) widać
 kluby mniej związane z systemem - „Polanie” przemianowane
 przez pewien czas na „Kolejarka” czy też „Gwardia”
 w odwołaniu od CWKS-u czy GTS-u „Wista”.
 Tamtejszy organ pasował niezmiernie z linia partii radzieckiej,
 już ok. 1969 zmienił na przykład wstrząs gazetę.
 Zdobysze opór jednej kontrolowanej przez partię
 Społeczeństwo polskie było jednak w dwóch miejscach
 po prostu bierno - miało wiele profesjonalnych problemów
 związanych z organizacją, odwołaniem obywateli po woj-
 nie: ogólnym budowaniem nowego kraju, siebie angażować
 się w walkę z systemem. Oczywiście wiele było kontestacji
 jednak skoro za głębią i nie władzy ludowej
 można było trafić do więzienia, to jednak stanku była
 zbyt wysoka. Polacy więc po sobie krytykowali system, jednak
 do białego była to ośmiałość, potępiana na zachodzie
 przez obrachki propagandowe, jak chociażby uśmiercenie
 wścieknie kłopotów. Błędami przez dzieci. Także śmierć
 Stalina, po sobie śmiewana przez społeczeństwo, nie
 zmieniała polskiego potężnie. Stało się to dopiero
 w roku 1950 - odwołali po wystąpieniu Anuszarowa
 na zjeździe KPZR, pełnym „błędów i wypaczenia”
 duszy Stalinizmu, śmierć Błędów w Moskwie i
 wybranie na przewodniczącego PZPR wówczas więzianego
 z „odchylecia” Gomułka był jednak tym prawdziwego
 szoku dla władzy. Oto prawdziwa dusza partii, naj-

niemiecka grupa społeczna, robotnicy z zakładu Legiel-
 skiego w porzuceniu się z buntów. Oni Bandziści
 uważali być pierwszym sygnalem erozji komunizmu,
 w następnych latach mniej lub silniej ukierunkowanym
 w społeczeństwie, ale już nie na tak moskiewskich
 zasadach.

Postawę Polaków w latach 1945-1956 można interpretować
 dwójako - z jednej strony jako opór społeczeństwa
 było to przystosowanie; oportunistyczne, ewentualnie
 licząca konfrontacja grożąca naszymi ludźmi. Wielu
 pojął się kłopotliwych z systemem, często były
 to osoby. Szermowane, ubogie w sensie materialnym
 i duchowym (jak on zabójca Plechwiaga - Smietanśki), lecz
 również księża, patriotów, Piasecki, Turwin, Szymborska,
 Miłosz; wojskowi, sportowcy, itd. Ta chęć spójnego,
 dostatecznego życia byli oni gotowi w najlepszym przypad-
 ku nie kontestować komunistów.

Z drugiej strony mamy polityków jak Mikolajewicz, propozycja
 Wyszczepskiego, generała N. Ma. czy A. M. Piłchickiego, „Jankę”,
 „Zapora”, „Ognia” żołnierskich wybitnych ludzi dla litwiny
 Polska zmoczyła coś więcej, a zmuszeni byli do rezygnacji
 się, czy nawet oddania za nią życia. Niestety, te osobiste
 osoby w ogóle objętego w tamtej dekadzie kraju
 nie miały szans; dłużej w przemowieniu Lipaniewicz
 z czerwca 1950 jako prowokatorzy lub szalbierzy, litwiny
 podnoszą rękę na władzę ludową, zaś władza im to
 rękę odciągnie. Przez pierwsze dziesięciolecie może i tak
 było. Jednak naród polski po dekadzie przystosowania
 wot zaczął tworzyć pozytywny ferment, litwiny spr-
 awdnie dopiero 30 lat później, ale jednak spramit
 obywateli przez Polskę niezależności, to o co walczyli
 żołnierskie wybitni czy robotnicy z fabryki
 Legielskiego.

Należy stwierdzić, że wypracowania na temat 2., prezentujące poziom podobny do przytoczonego zadania rozszerzonej odpowiedzi należały do rzadkości. Zdarzało się, że prace dotyczące postaw Polaków wobec władz komunistycznych zawierały wiele błędów merytorycznych. Zdający mylili referendum ludowe z wyborami w 1947 r., Bolesława Bieruta z Władysławem Gomułą, PZPR z PPR, reformę rolną z uwłaszczeniem. W nielicznych pracach prowadzono rozważania na temat przyczyn aprobowania przez część społeczeństwa przemian gospodarczych w Polsce po II wojnie światowej. Na ogół nie podnoszono problemu dróg awansu społecznego w okresie stalinizmu i jego wpływu na postawy wobec władzy komunistycznej.

Należy zauważyć, że oba tematy zostały tak sformułowane, by piszący mogli zaprezentować swoje stanowisko, przedstawiając własną ocenę wydarzeń historycznych oraz postaci, które w nich uczestniczyły. Zrozumienie przez absolwentów szkół ponadgimnazjalnych różnych dróg, którymi podążali do niepodległości Polacy w XIX w. i różnych postaw wobec narzuconej władzy komunistycznej w XX w. jest jednym z najważniejszych zadań edukacji historycznej.

3. Wnioski i rekomendacje

1. Problemy maturzystów z poprawnym rozwiązywaniem zadań na egzaminie maturalnym mogą wynikać z:
  - pobieżnej znajomości wydarzeń i postaci historycznych. Zdający mają też problemy z określeniem czasu wydarzeń, ustawieniem ich w porządku chronologicznym, a także rozpoznaniem postaci.
  - nieprecyzyjnego stosowania terminologii historycznej (zdający posługują się językiem kolokwialnym, mają trudności z określaniem lub nazywaniem zjawisk i procesów historycznych). Maturzysta często nie rozumie znaczenia słów, których używa. Kontekst, w jakim występują one w tekście wypracowania, pozwala domyślać się, że są dla niego obce znaczeniowo.
  - opanowania w niezadowalającym stopniu umiejętności czytania ze zrozumieniem. Jest to umiejętność kluczowa, kształtowana na wszystkich etapach edukacji. Zjawisko braku zrozumienia tekstu występuje wśród zdających zarówno na poziomie czytania polecenia, jak i czytania źródła będącego obudową do zadania.
  - braku umiejętności analizowania materiału źródłowego oraz wyciągania wniosków. Zdający nie potrafią określić myśli przewodniej zawartej w cytowanym tekście, a nawet mają problemy ze wskazaniem wydarzenia, którego dotyczy źródło. Odpowiedzi zdających często mają charakter odtwórczy, mogą wynikać z przyzwyczajenia do wykonywania poleceń typowych, niewymagających samodzielności intelektualnej. Analiza odpowiedzi zdających w zadaniach zamkniętych pokazuje, że zdający bardzo często udzielają odpowiedzi sugerując się pojedynczymi słowami występującymi w tekstach źródłowych.
  - braku umiejętności rozwiązania problemu określonego w poleceniu. Zdający zamiast wskazać jedną poprawną odpowiedź wskazują dwie lub dopisują komentarz, który dyskwalifikuje poprawność całej odpowiedzi.
  - trudności poprawnego formułowania wypowiedzi. Zdający przystępujący do egzaminu powinni więcej uwagi poświęcić wzbogaceniu zakresu środków językowych, którymi się posługują. Bardzo często używają oni podstawowego słownictwa i najprostszych struktur gramatycznych, a i tak przekazanie komunikatu jest często zaburzone na skutek mało precyzyjnego ich użycia. Dobrą praktyką jest wprowadzenie oraz utrwalenie słownictwa nie tylko historycznego we właściwym kontekście, tak aby uczniowie nie tylko wykazywali się znajomością znaczenie danego słowa, ale potrafili go użyć poprawnie w określonej sytuacji komunikacyjnej.
2. W dalszym ciągu problemem zdających historię na egzaminie maturalnym jest brak umiejętności analizy treści mapy. Ćwiczeniom czytania treści mapy, określania ukazanych na niej procesów, odszukiwania zaznaczonych państw, krain, ośrodków, analizowania informacji zawartych w legendzie należy poświęcić wiele uwagi w edukacji historycznej. Mapa historyczna w procesie dydaktycznym nie powinna odgrywać roli ilustracji, ale źródła wiedzy historycznej.
3. Należy nadal pracować nad kształtowaniem umiejętności pisania dłuższych wypowiedzi na zadany temat z uwzględnieniem selekcji materiału faktograficznego, ponieważ maturzyści w zadaniach rozszerzonej odpowiedzi nadal nie potrafią w sposób klarowny i czytelny omówić zagadnienia. Niejednokrotnie brak koncepcji w jasnym przedstawieniu omawianego tematu, powoduje, że wypowiedź jest chaotyczna. Problemowe sformułowanie tematu nadal budzi u zdających niepokój. Warto ćwiczyć z uczniami pisanie wypowiedzi na tematy zmuszające do zajęcia stanowiska, polemizowania z utartymi, schematycznymi ocenami.
4. W edukacji historycznej należy więcej uwagi poświęcić postaciom historycznym. Postrzeganie procesów historycznych poprzez pryzmat dokonań jednostek pozwala lepiej zrozumieć zmiany

zachodzące w życiu społecznym, politycznym, gospodarce i kulturze. Warto w procesie dydaktycznym eksponować postaci historyczne, pobudzać do dyskusji o roli, jaką odegrały w dziejach Polski, Europy, świata.

Uwaga! W cytowanych odpowiedziach zdających zachowano oryginalną pisownię.